

מראי מקומות - תענית

י:

א. אלא כל תלמידי חכמים יחידים

כ' הבית יוסף (או"ח תקע"ה, א') דמשמע מכאן דת"ח צריך לנהוג כיחידים, והק' מכאן על דעת הטור שם דכ' דאם רשאי יכול לנהוג כיחיד, ומבואר דאינו מוכרח לעשות כן. וביאר הטור יפרש דכוונת הברייתא היא שאין לתלמיד לומר שאינו ראוי להיות יחיד, אלא שפיר ראוי, ואם ירצה יכול לנהוג כיחיד בכה"ג.

ב. אי זהו יחיד ואיזהו תלמיד, וכו'

ע' בגמ' שבת (ק"ד), דאי' איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הציבור, זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואפי' במס' כלה. ופרש"י שם, דמה דאי' דאפי' במס' כלה, היינו דיכולין לשאול אותו בכל הש"ס, ואפי' במס' כלה דלא רגילי בה אינשי. ולכא' זה יהי' הביאור כאן ג"כ, דמה דשואלין אותו בכל מקום ואפי' במס' כלה, היינו דידוע כל הש"ס. אולם ק"ק, דבגמ' שם מבואר דממנין פרנס על הציבור רק מי שידוע אף במס' דכלה, ואילו בגמ' כאן מבואר דיחיד היינו מי שראוי למנותו על הציבור, ותלמיד הוא ששואלין אותו בכל מקום בלמודו ואפי' במס' כלה. אולם ע' במהרש"א שם, דפי' דמה דאמר' דיכולין לשאול אותו ואפי' במס' דכלה, היינו אם זהו הענין שהוא ממונה להיות פרנס עלי', צריך לדעת ענין זה, וממנין אותו אפי' אם אינו יודע בשאר ענינים (דלא כרש"י).

ג. לפי שאין שבח הוא לו אלא צער הוא לו

פרש"י, דצער הוא לו ולא גסות. וע' בקרן אורה שהביא מש"כ המג"א (תקע"ה) דמה דמותר לו להתענות הוא משום דבלא"ה יש הרבה מתענים בשוק, והק' הקר"א דלמה לו זה, הרי ברש"י מבואר דהטעם הוא משום דצער הוא לו ולא גסות, וצ"ע.

ד. מי שהי' מתענה על הצרה

ועברה... הר"ז מתענה ומשלים

כ' השפת אמת דתרי דיני קתני, דאם קיבל עליו להתענות ועדיין לא התחיל להתענות, צריך להתענות, ואם הוא באמצע התענית, צריך להשלים תעניתו [ובא הסיפא לגלויי ארישא]. אלא דהעיר על מה שהרמב"ם לא הביא אלא הא דצריך להשלים תעניתו, וצ"ע.

ה. ממקום שמתענין למקום שאין

מתענין הר"ז מתענה ומשלים

פרש"י, כל התעניות שקבלו עליהן בני עירו. וכ' הקרן אורה, דכנראה נח' רש"י ותוס' בזה, דמדברי רש"י מבואר דצריך להשלים כל התעניות שקבלו עליהן בני עירו, ואילו מתוס' משמע דרק צריך להשלים תענית זו שקיבל עליה כשהי' במקום שמתענין. ולכך מפרשים תוס' דאפי' אם אין דעתו לחזור הדין כן, כיון שכבר קיבל עליו תענית זו. אבל הביא דהרא"ש פי' כרש"י, דצריך להתענות כל התעניות שקיבלו בני עירו, אבל זהו רק כל זמן שדעתו לחזור, אבל בלא"ה אינו חייב להתענות כל התעניות שקבלו עליהם בני עירו, כיון שהוא לא קיבל אותן תעניות עליו, ואין דעתו לחזור.

ו. ואל ינהיג עידונין בעצמו

פרש"י, שלא יאמר הואיל ואכלתי כל שהוא אוכל הרבה. אולם ע' במשנה ברורה (תקע"ד, ז') שהביא ב' פירושים בזה. א' דאפי' למאי דמקילינן שם לאכול חוץ לתחום (ע"ש בזה), מ"מ אל יתעדן באכילתו, דאם יבא לעיר יהיו פניו צהובין. ב' שלא ינהיג עידונין בשאר דברים, שלא יקל ראשו, וכו'.

ז. לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל

כ' המהרש"א, דמה דנקט עשו וישמעאל דוקא, היינו משום דרק באחים וקרובים שייך הענין של קנאה זו, דצריך האח לסבול בצרת אחיו, אבל בשאר האומות, לא שייך ב' קנאה זו להיות בצרה עמהם. וע"ע מש"כ שם בשם הרמב"ן והרא"ם ליישב הערה זו.

ח. אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו עליכם הדרך

יש לעי', למה לא הי' יעקב אבינו ג"כ צריך להזהיר ע"ז. כ' המהרש"א שיוסף הי' רוצה למחר הליכתו ע"ז. וע"ע בגור אריה על הפסוק שהעיר זה, וגם העיר דהא לכא' גם השבטים ידעו כן, ומה חידש להם יוסף. וע"ש שכ' דודאי עיקר מה שאמר יוסף הי' משום שחשש שיריבו בדרך, אלא דהי' עכ"ז ק' לרש"י לשון "תרגזו", ע"ש מש"כ בזה. וע"ע בחנוכת התורה שכ' ליישב, דכשירדו השבטים למצרים, חשבו דכיבוד אב ואם גדול מת"ת, וא"כ לא הי' חשש שיתעסקו בדבר הלכה בדרך, כיון שהיו הולכים בציווי האב. אבל כיון שיוסף גילה עצמו להם, הבינו דכל השנים שהי' יוסף בגלות מאביו מדה כנגד מדה למה שלא הי' יעקב אצל יצחק. אלא שהי' ק' להם, אי"כ למה הי' רק כ"ב שנים, הרי יעקב לא הי' אצל יצחק ל"ו שנים. אע"כ די"ד שנים שהי' יעקב אצל שם ועבר לא היו בחשבון, וע"כ זהו משום דבאמת ת"ת דוחה כבוד או"א. וא"כ, עכשיו שפיר יש לחוש שמא ירגזו בדרך בדבר הלכה (אלא דעדיין אינו מיושב מ"ש דיוסף הי' צריך לומר להם כן, ולא ידעו מעצמן, וצ"ע).

ט. שני ת"ח שמהלכים בדרך ואין

ביניהם דברי תורה, ראויין לישרף

כ' המהרש"א, דאע"פ דתנן באבות דגם המהלך בדרך ביחידי ומפנה לבו לבטלה הר"ז מתחייב בנפשו, הכא מוסיף שבשני ת"ח המהלכים בדרך ישאו ויתנו בדבר הלכה ביחד, באופן שתהי' התורה יוצאת מביניהם, ואם לאו, ראויין הן לישרף, דהאש הוא ביניהם, ואם יש תורה ביניהם, אז השכינה שורה ביניהם, ואם אין התורה ביניהם, ראויים לישרף.

י. לא תפסיעו פסיעה גסה והכניסו חמה לעיר

כ' המהרש"א, דמה שיוסף הי' צריך לומר להם כן, אע"פ דודאי כבר ידעו מזה, היינו משום דחשש שמא כיון דאמר להם למה, אולי יפסיעו פסיעות גסות. עוד חשש, שמא אע"פ שבאו לעיר א' כשעדיין יום, מ"מ ישתדלו למהר לעיר אחרת, אע"פ שיבואו אחר ביאת השמש, וע"ז אמר להם דאע"פ שיש למהר, מ"מ אין לפסוע פסיעה גסה, וגם הכניסו חמה לעיר [ומשו"ה לא אמר להם לצאת כבי טוב, דלא הי' חושש שמא יקדימו קודם לאור היום].